

preparirali smo i/ili preveli za vas

Uloga i značenje motoričkih iskustava u integriranom procesu ranog učenja

Dr. Rado Pišot, prof., Sveučilište na Primorskem, Pedagoški fakultet Koper

Ishodište kvalitetnog predškolskog programa je poznavanje djeteta i njegovih potreba. Svako se dijete rađa s određenim urođenim predispozicijama. U kojoj će se mjeri te predispozicije razviti u budućnosti, ovisi o okolini koja utječe na dijete i o djetetovim aktivnostima. Sva područja razvoja (kognitivno, emocionalno, socijalno i motoričko) međusobno su tijesno povezana, te se kroz djetetov razvoj isprepliću i dopunjuju. Promjene i napredak na jednom području utječu na promjene i napredak na svim ostalim područjima djetetova razvoja. Usmjerene sportske aktivnosti predškolske djece u specifičnim programima predstavljaju sredstvo poticaja razvoja ne samo u tjelesnom smislu, već i u spoznajnom, emocionalnom i socijalnom razvoju. Zbog težnje prema cjelokupnom razvoju djeteta, sve se intenzivnije pojavljuje potreba povezivanja svih njegovih komponenti pri odgoju i obrazovanju djece predškolske

dobi. Djeca sportske aktivnosti spoznaju i doživljavaju prvenstveno kao igru. A upravo pokretna igra može biti važno neverbalno sredstvo kroz koje se dijete upoznaje s prvim riječima i njihovim značenjem u materinjem i stranom jeziku.

Aktivna prilagodba razvojnoj dobi

Osobitosti koje se pojavljuju u razvoju djeteta zahtijevaju poseban odgojno-obrazovni pristup koji se po mnogočemu razlikuje od pristupa u obrazovanju odraslih. Tijekom kontinuiranog razvoja koji se odvija po određenim zakonitostima, dijete prolazi kroz različita razvojna razdoblja odnosno stupnjeve razvoja. Pojedini stupnjevi razvoja u pravilu se pojavljuju u približno jednakoj dobi i traju jednako dugo. Redoslijed pojavljivanja različitih razvojnih raz-

pripremili smo i/ili preveli za vas

doblja kod sve je djece jednak, ali se vrijeme njihovog pojavljivanja može razlikovati. Različiti poticaji mogu pospješiti ili usporiti brzinu prelaska iz nižeg razvojnog stupnja u viši. Svako je razdoblje, naime, na određen način nadogradnja prethodnoga, i uvjet za uspostavljanje sljedećeg, višeg stupnja. U svakom djetetu postoji suprotnost između težnje za razvojem i želje za očuvanjem postojećeg stanja. To unutarnje nesuglasje nepogrešiv je poticaj razvoja. Dijete stalno aktivno uspostavlja ravnotežu i neprestano se prilagođava novim potrebama i mogućnostima koje mu donosi zrelije razdoblje. Tu aktivnu prilagodbu koja prati čovjeka na razvojnom putu nazivamo *adaptacijom* (Praper, 1992.). Proces usvajanja simboličnih funkcija je nastavljavanje razvoja, te obogaćivanje i nadogradnja postignutog. Transfer psihičkih funkcija odvija se u psihičkom prostoru, gdje se djetetova postignuća pokreću od onog što već može (postojeća razina razvoja) prema onome što bi moglo (moguća razina razvoja) (Vygotsky, zona proksimalnog razvoja 1934., u: Mallet 1991.). Intelektualni razvoj djeteta i uspjeh njegova učenja povezani su s dinamikom te prijelazne faze. Isto tako, o njoj ovise kvaliteta i način transfera učenja. Povoljni uvjeti učenja i pomoć osposobljene odrasle osobe u tome imaju odlučujuću ulogu. Odrasli pomažu djeci da budu uspješna i time sprječavaju djecu u potrazi u kojoj ne znaju što traže. (Pišot, 2003.).

Premalu prisutnost tjelesnih aktivnosti u odgoju, ili njihovu nedovoljnu kvalitetu, u kasnijem razdoblju nije moguće u potpunosti nadomjestiti jer utjecaj tjelesnih poticaja postaje sve manji s napredovanjem djetetova rasta i sazrijevanjem. Nedostatak iskustava i mogućnosti sudjelovanja u tjelesnim aktivnostima može usporiti motorički i intelektualni razvoj djeteta. (N.T. Kelly 1985.; J.H. Humphrey 1991.). Dijete je u ranom djetinjstvu iznimno otvoreno utjecajima okoliša. Utjecaj tjelesnih aktivnosti na njegov cjelokupan razvoj u tom je razdoblju (do pete godine) najveći, dok se kasnije postupno zaustavlja i pada. Za mlade je dijete tjelesna aktivnost od iznimne važnosti jer omogućuje uključivanje svih područja njegova izražavanja - motoričkog, kognitivnog, konativnog i emocionalno-socijalnog.

Odgovorno-obrazovni pristup koji pospješuje ili preskače određene elemente, najčešće zbog isključivo praktičnih ciljeva odgajatelja ili roditelja, može imati izrazito negativne posljedice koje se odražavaju na različitim podstavima psihosomatskog statusa. Jednostrano postavljeni ciljevi (ciljevi odgajatelja) koji ne uključuju i primarne ciljeve djeteta (kreativnost, uspjeh, veselje, zabava, igra), određuju pristup i način rada koji je agresivan prema djetetu.

Takav pristup obično vodi i do izbora neprimjerenih tehnika učenja i metoda poučavanja koje nisu u skladu s principima cjelokupnog razvoja i psihomotoričkog učenja.

Prednosti integriranog poučavanja

Kakav bi pak bio primjeren način rada s djetetom, koje bi spoznajne tehnike i metode učenja trebao uključivati, kakav bi izbor osobina koje nisu usmjerene na dijete u smislu različitih potpora razumijevanju i usvajanju određenih znanja. Odgajatelj je cilj naime dosegnut (ispreplitanje osobina), no što smo postigli u spoznajnom procesu djeteta? Gledamo li na djetetov razvoj kao cjelinu, takav je integrirani pristup zacijelo najprimjereniji. No integracija bi trebala potjecati iz samog spoznajnog procesa, a ne svoditi se samo na spajanje njegovih vanjskih osobina. Integrirano poučavanje je oblik obrazovanja u kojem se međusobno isprepluću osobine pojedinih područja, pri čemu je važno da to spajanje proizilazi iz cjeline. Na tome stupnju dijete svijet doživljava cjelovito i emocionalno. Kod integriranog poučavanja, odgajatelj nije dominantan niti je dijete pasivno, već je to oblik odgoja i obrazovanja u kojem ima puno razgovora koje usmjerava odgajatelj. To je poučavanje u kojem je dijete aktivno, kreativno i maksimalno uključeno u rad. Sve osobine i područja koja integriramo, djeluju u smjeru potpore usvajanja novih pojmova i cilja koji smo zacrtali. Integracija spoznajnog procesa s različitim osobinama tako predstavlja pripajanje različitih putova koji dijete lakše i, što je najvažnije, na njemu primjereniji način brže dovode do cilja. Cilj tjelesnog odgoja nije samo u tjelesnim aktivnostima, već i u estetskom doživljaju, obavijestima i prenošenju informacija. Kvalitetu kretanja predstavlja odnos između unutarnje namjere i tjelesnog ponašanja. Zato se među lingvistima i među kinesiolozima pojavljuje pitanje gdje su dodirne točke između tjelesnih aktivnosti i razumijevanja jezika kod djece (Pišot i Čok, 1998.). U nastavku ćemo se usredotočiti na primjer ranog obrazovanja u učenju stranog ili drugog jezika.

Čovjek brzo zaboravlja. U pamćenju ostaje samo 20% onoga što pročitamo, 30% onoga što čujemo, 40% onoga što vidimo, 50% onoga što kažemo i 60% onoga što učinimo - ali i 90% onoga što vidimo, čujemo, izgovorimo i učinimo (*Umetnost učenja*, 1993.; preuzeto prema: Seliškar, 1995.).

Kao najuspješnije aktivnosti u učenju stranoga jezika u do-

pripremili smo i/ili preveli za vas

sadašnjim su se istraživanjima pokazale igre i pjesmice s pokretom te aktivnosti s potpunim tjelesnim angažmanom. Opće je pravilo: aktivnost mora dijete privući, zabavljati ga i učiti. Učimo li s veseljem, učimo brže, a znanje je trajnije. U ugodnom i opuštenom okolišu pojavljuje se i manje pogrješaka (Seliškar, 1995.). Upravo kod sportskih aktivnosti i igara aktivnosti su takve da zanimaju i zabavljaju većinu djece. Zato su tjelesne aktivnosti i metoda igre tako primjerene za upoznavanje djece s prvim engleskim riječima.

Verbalne i neverbalne poruke

Velika je razlika između sredstava neverbalnog i verbalnog komuniciranja. Premda se kretanjem, crtežom i melodijom može prenijeti poruka koju bismo mogli formulirati i riječima, neverbalna je poruka vezana uz

prirodu svoje pojavnosti (boju i oblik, izvedbu i sredstvo). Budući da dijete poruku prihvaća kao cjelinu, kao sadržaj s pojedinačnim i izrazitim karakteristikama te kao neponovljiv doživljaj, nema smisla razlikovati verbalna i neverbalna sredstva. Aktivnosti izražavanja kao što su tjelesne aktivnosti, pjevanje, ples, glazbeno stvaranje i likovno oblikovanje imaju pri učenju stranog jezika u djetinjstvu već dokazanu vrijednost (Pišot i Čok, 1998.).

Prenošenje verbalnog sadržaja odvija se na razini logike, u okvirima gramatike i semantike. Prati ga osjećaj, vrednovanje i doživljaj u trenutku njegova nastanka. Kretanje i pokret, pogled, govor tijela, crtanje, likovno oblikovanje, neartikulirani glasovi ili harmonija pjevanja mogu pak biti sastavni dio informativnog sadržaja (Čok, 1994.).

Ples i kretanje spadaju u područje vizualne stvarnosti, no njihova povezanost s glazbom smješta ih u područje emocionalnih doživljaja. Glazbeni elementi kao što su ritam, tempo ili harmonija u djetetu izazivaju osjećaje koji prate doživljaj plesnih aktivnosti. Igre pokreta omogućuju pak spoznaju i doživljaj vlastitog tijela u prostoru, razvijaju motoričke sposobnosti djeteta i potiču stjecanje društvenih navika.

Igra ima odlučujuću ulogu u razvoju i odgoju djeteta. Kao samostalna aktivnost najbliže je dječjoj prirodi i zakonitostima njegova odrastanja. Za dijete je igra temeljno spoznajno iskustvo i osnova za proces učenja. Artikulacija no-

voga pojma je, na primjer, postavka igre mislima i riječima. Kao razvojna i odgojna aktivnost te kao metoda poučavanja, ima posebnosti koje oblikuju djetetovu osobnost i intelekt. *Kretanje* u igri pomaže djetetu otkrivati svijet i sastavni je dio njegovih aktivnosti u prvim tjednima života. *Prevladava* u igri predškolskoga i školskog razdoblja jer nudi dinamiku i raznolikost. *Sudjelovanje i natjecanje* sastavni su dio igara pokreta. U društvenoj se igri dijete dogovara o pravilima i provedbi igre, te stvara napetu situaciju u kojoj se želi potvrditi i iskazati. Uči se pobjeđivati i gubiti, prihvaćati i poštivati pravila. *Učenje* je u igri automatsko i vezano je za praktične motive i za stjecanje novih iskustava i spoznaja.

Kroz igru kretanja koja uključuje znanje o svijetu, upoznavanje životinja ili ljudi i kreiranje događaja, razvijamo djetetovu kreativnost i maštu. Motoričkim zadacima pak

razvijamo sposobnosti kretanja u cjelini i integrirano. Kompleksno ili problemski postavljeni zadaci u igrama pokreta ili plesa razvijaju divergentno razmišljanje jer je put do cilja svaki put drukčiji. Takvo upoznavanje prvih riječi stranog jezika kroz tjelesne aktivnosti zadovoljava djetetovu potrebu za kretanjem i promjenom u načinu učenja. Osim toga, dijete tjelesnim iskustvima utvrđuje jezično usvoje- ne sadržaje jer riječima izgovara a kretanjem predstavlja ono što je reklo.

Kroz igru kretanja možemo ut-

jecati na sveukupni razvoj djeteta:

- razvijaju se osjetilni organi;
- stječu se potrebna iskustva;
- utječe se na djetetovu maštu;
- podiže se obrazovna razina (dijete kroz igru uči - u našem primjeru uči prve engleske riječi);
- potiče se intelektualni razvoj;
- utječe se na razvoj osobnosti;
- osnažuje se volja za daljnjim aktivnostima;
- omogućava se emocionalno "praznjenje" i socijaliziranje osjećaja;
- stječu se pozitivne moralne osobine;
- stječu se navike samostalnosti i svladavanja poteškoća;
- pravilno se usmjeravaju djetetove želje i svijest o vladanju;
- otkriva se djetetovo duševno stanje koje kroz igru lakše

razaznajemo; zato ima i dijagnostičku odnosno terapeutsku vrijednost (Rajtmajer, 1990.).

Igra s pokretom i dječacima i djevojčicama pruža jednake mogućnosti izražavanja i učenja prvih stranih riječi, premda se mogu iskazati razlike u prihvaćanju igara. Neki načini učenja već zbog tradicionalnog odgoja mogu sami po sebi biti bliži djevojčicama, a neki dječacima. Upravo se ovako može objasniti uzrok različite zainteresiranosti djece za određene vrste igara. Djeca mogu svoje govorne sposobnosti razvijati kroz tjelesne aktivnosti na različite načine:

- Kretanje se vrši prema verbalnim uputama, što pospešuje razumijevanje govora.
- Kroz kretanje se provodi izgovaranje stranih glasova, osobito onih teže izgovorljivih, kojih u materinjem jeziku nema.
- Izražavanje novih riječi na stranom jeziku vrši se kroz kretanje, ali se dodaje verbalno izražavanje.
- Novi pojmovi upoznaju se kroz kretanje, a zatim koriste u novim tjelesnim aktivnostima.
- Tjelesno i verbalno izražavanje povezuju se u cjelinu.

Kretanje u igri djetetu pomaže otkrivati svijet i sastavni je dio njegovih aktivnosti u najranijim godinama. Kroflič sa suradnicima (2001.) smatra da tjelesnim aktivnostima potičemo razumijevanje govora drugih i govorno izražavanje. Metoda kreativnog kretanja tu se tjesno povezuje s razvojem govora i jezika, kao i s ranim upoznavanjem stranog jezika. Budući da dijete u tom razdoblju još razvija i svoj prvi jezik, ne smijemo ga opterećivati pojmo-

vima koji su mu još strani i u materinjem jeziku. U predškolskom razdoblju, djetetu su bliski dom, životinje, boje i junaci iz bajki, te će takve sadržaje dijete lakše i brže usvojiti. Pri upoznavanju djeteta s prvim engleskim pojmovima i izrazima, moramo djetetu kroz igru ponuditi samo one izraze i pojmove za koje znamo da ih je sposobno usvojiti. Isprijava odgovaraju kroz neverbalnu komunikaciju, za kojom slijedi komunikacija kroz samo jednu riječ (npr. *yes, no, house, you* itd.), pa zatim kombinacija dviju, triju riječi, dok rečenice tek kasnije dolaze na red.

Prvo djetetovo iskustvo sa stranim jezikom mora biti pozitivno, jer upravo na toj podlozi ono kasnije oblikuje svoj odnos prema jeziku. Zato je uloga pedagoga tako važna, jer jezik mora predstaviti na zanimljiv, lagan i razumljiv način. A upravo su tjelesne aktivnosti takav, vrlo primjeren način. Kad djeca ustanove da mogu pokazati kako razumiju engleske riječi u igri i tjelesnim aktivnostima, ubrzo postaju samopouzdanja i motivirana. Isto je tako vrlo važno da engleske riječi budu uključene u djetetovo tjelesnu aktivnost jedino ukoliko dijete to samo želi. Za planiranje takvog načina rada potrebne su određene osobine i metode koje se prilagođavaju dobi djeteta i njegovim mogućnostima (Videmšek, Drašler, i Pišot, 2003.).

Odgajatelj predškolske djece su roditeljske figure. Djeca ih slijede i iskreno se uz njih vežu. Oni im nude ljubav i autoritet i izvan roditeljskog doma. Pedagog kojem poučavanje nije samo zanimanje već i nešto više, bez imalo će se poteškoća uživjeti u dječji svijet i shvatiti što je za djecu primjereno a što nije (Seliškar, 1995.).

Literatura:

1. Cone, P. T., Werner, P., Cone, S., & Woods, A. M. (1998.). *Interdisciplinary teaching through physical education*, Champaign: Human Kinetics.
2. Čok, L. (1992.). *Apprentissage précoce de langues - Acquisition et enseignement / apprentissage des langues*, LIDILEM, Université Stendhal Grenoble III, 235-242.
3. Čok, L. (1994.). *Education in bilingual setting: linguistic complementarity as one of the preconditions for tolerance in Education*, Lingue, testi e contesti. Udine: Università di Udine, 81-85.
4. Čok, L., & Pišot, R. (1995.). *Un, due, tre, A textbook Set for Teaching the Italian Language on Pre-school Level. Learning and teaching languages in pre-school and primary bilingual context*. (Ur Čok, L., Report on Workshop 5B. New style international workshop), Proceedings book, Portoroz, Slovenia, Council of Europe, CC - LANG (95), 89-90.
5. Čok, L., Pišot, R., Delloro, N., & Slosar, M. (1996.). *Activity packs for Language Teachers, il modulo didattico nelle scuole elementari pilota*, Contributions to the TEMPUS 3767 Joint European Project, KAPPA VU, Udine, Italy, 15 - 28.
6. Gardner, H. (1993.). *The Frames of mind*, Ljubljana, Tangram.
7. Gasser, B. (2001.). *Zgodnje poučevanje tujega jezika na predškolski stopnji*, Diplomsko delo, Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.
8. Humphrey, J. H. (1991.). *An Overview of Childhood Fitness*, Charles C. Thomas Publisher, Springfield, Illinois.
9. Kelly, N. T., & Kelly B. J. (1985.). *Physical Education for Pre - School and Primary Grades*, Charles C. Thomas Publisher, Springfield, Illinois.
10. Kiphard, E. J. (1997.). *Psychomotorische Pädagogik und Therapie*, Zbornik prispevkov I. posveta o psihomotoriki in gibalni vzgoji, Ljubljana.
11. Kroflič, R., Marjanovič Umek, L., Videmšek, M., Kovač, M., Kranjc, S., Saksida, I., Denac, O., Vrtič, T., Krnel, D., & Japelj Pavešič, B. (2001.). *Otrok v vrtcu*, Maribor, Obzorja.
12. Maillet, B. (1991.). *Babel à l'école. Problematiques de l'acquisition précoce d'une langue étrangère*, LIDIL, N 4, Grenoble, str. 11-49.
13. Pišot, R., & Čok, L. (1998.). *Konvergenca med motorično aktivnostjo in zgodnjim poučevanjem tujega jezika*, *Sodobna pedagogika*, 49(2), 217-220.
14. Videmšek, M., Drašler, A., & Pišot, R. (2003.). *Gibalna igra kot sredstvo za seznanjanje s tujim jezikom v zgodnjem otroškem obdobju*, Ljubljana, Fakulteta za šport, Inštitut za šport.
15. Videmšek, M., Drašler, A., & Pišot, R. (2004.). *Gibalna izkušnja kot sredstvo usvajanja prvih besed v tujem jeziku*, *Sport (Ljub.)*, 2004, letn. 52, št. 2, str. 35-41.